

ТЕХНОЛОГІЗАЦІЯ КРИМІНАЛІСТИКИ, СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ І КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ**TECHNOLOGIZATION OF CRIMINALISTICS, FORENSIC EXAMINATION AND CRIMINAL PROCEEDINGS IN THE MODERN CONDITIONS OF DIGITALIZATION**

**Шевчук В.М., д.ю.н., професор, заслужений юрист України,
завідувач кафедри криміналістики**

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
головний науковий співробітник*

*Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиуса
Національної академії правових наук України*

**Тищенко О.І., д.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального процесу**

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Досліджено актуальні проблеми значення та ролі технологізації криміналістики, судової експертизи і кримінального провадження в сучасних умовах воєнного стану та цифровізації суспільства. Визначено та проаналізовано основні тенденції формування та розвитку концептуальних підходів і можливостей застосування технологій оптимізації діяльності органів правопорядку, суду та для судово-експертної діяльності, які є сьогодні досить актуальними. Доведено, що технологічний підхід у криміналістиці, як різновид діяльносного підходу, відображає динамічні процеси діяльності двох протилежних типів: злочинної діяльності та діяльності із розслідування та судового розгляду, включаючи й технології: а) застосування техніко-криміналістичних засобів, б) слідчих (розшукових) дій, в) тактичних комбінацій, г) тактичних операцій і д) проведення судових експертиз, е) судово-експертної діяльності та ж) кримінального провадження.

Сучасне розуміння криміналістичної технології визначаються на двох рівнях. На теоретичному рівні під криміналістичною технологією слід розуміти систему наукових положень щодо основоположних засад практичної реалізації комплексу взаємопов'язаних дій, заходів, послідовних процесів і процедур технологічного характеру, що відображається в системі загальнотеоретичних положень криміналістики, а також загальних положень криміналістичної техніки й судово-експертних досліджень, криміналістичної тактики та криміналістичної методики. На практичному рівні криміналістична технологія – це науково обумовлена система дій і процедур, що підлягають поетапній і послідовній реалізації в процесі кримінального провадження: технології застосування техніко-криміналістичних засобів, технології слідчих (розшукових) дій, технології тактичних операцій (комбінацій), технології проведення судових експертиз і кримінального провадження.

Зазначається, що в реаліях сьогодення у загальній теорії криміналістики необхідно виокремити окрему криміналістичну теорію – криміналістичне технологознавство або криміналістичне технознавство. У цьому сенсі можна також говорити про створення наукових передумов формування системи криміналістичних техніко-технологічних знань, які є різновидом криміналістичних знань і потребують подальших наукових досліджень. Розглянуто та проаналізовано найбільш актуальні та перспективні проблеми дослідження означеної проблематики.

Ключові слова: криміналістичні технології, спеціальні знання, судова експертиза, кримінальне провадження, криміналістика, кримінальний процес, цифрові технології, методика розслідування, криміналістичні інновації.

Current problems of the importance and of the technology of criminalistics, forensic examination and criminal proceedings in modern conditions of martial law and digitalization of society are studied. The main trends in the formation and development of conceptual approaches and opportunities for the application of technologies for optimizing the activities of law enforcement agencies, the court and for forensic expert activities, which are quite relevant today, have been identified and analyzed. It has been proven that the technological approach in forensics, as a type of activity approach, reflects the dynamic processes of two opposite types of activity: criminal activity and investigation and trial activities, including technologies: a) the use of technical and forensic means, b) investigative (search) activities, c) tactical combinations, d) tactical operations, and e) conducting forensic examinations, g) forensic expert activities, and g) criminal proceedings.

Modern understanding of criminalistic technology is defined on two levels. At the theoretical level, criminalistic technology should be understood as a system of scientific provisions regarding the fundamental principles of the practical implementation of a complex of interrelated actions, measures, sequential processes and procedures of a technological nature, which is reflected in the system of general theoretical provisions of forensics, as well as general provisions of criminalistic techniques and criminalistic research, criminalistic tactics and criminalistic methodics. At the practical level, criminalistic technology is a scientifically determined system of actions and procedures that are subject to step-by-step and sequential implementation in the process of criminal proceedings: technologies for the use of technical and forensic means, technologies for investigative (search) actions, technologies for tactical operations (combinations), technologies for conducting forensic examinations and criminal proceedings.

It is noted that in today's realities, it is necessary to distinguish a separate criminalistic theory from the general theory of criminalistics – criminalistic technoscience or criminalistic technoscience. In this sense, we can also talk about the creation of scientific prerequisites for the formation of a system of criminalistic technical and technological knowledge, which are a type of criminalistic knowledge and require further scientific research. Considered and analyzed the most relevant and promising problems of the research of the specified problem.

Key words: criminalistic technology, special knowledge, forensic examination, criminal proceedings, criminalistics, criminal process, digital technologies, investigation methodology, criminalistic innovations.

Постановка проблеми. В сучасних реаліях процеси технологізації та діджиталізації суспільства визначають основні тенденції та стратегічні цілі та пріоритетні напрями розвитку держави. Це в повній мірі стосується і України, яка обрала європейський вектор розвитку [12, с. 491–496]. Сьогодні такі процеси є об'єктивними, немінучими, інноваційними, їх зупинити неможливо, адже вони є відображенням об'єктивних вимог, що висуваються науково-технічним та соціальним прогресом. Технологізація, діджиталізація,

цифровізація, переведення інформації у цифрову форму, за таких умов є новим етапом розвитку нашої держави, постає як нова ера розвитку цифрової економіки в Україні. Ці процеси та тенденції впливають на усі сфери діяльності суспільства, держави, у тому числі й діяльність органів кримінальної юстиції, юридичну науку, криміналістику, судову експертизу та кримінальний процес [21, с. 324–327].

Тенденції розвитку та формування процесів технологізація у криміналістиці визнаються передусім сучасними

тенденціями розвитку криміналістики [6, с. 7], як науки синтетичної природи, їх впливом на формування криміналістичних знань [15, с. 317]. Такі тенденції сьогодні залежить від різних чинників: впливу науково-технічного прогресу; інтеграційних процесів; запровадження інформаційних технологій; процесів технологізації та цифровізації; впливу глобальних, воєнних загроз і інформаційних впливів; проблем формалізації наукових знань; поглиблення процесів математизації та алгоритмізації; посилення суперечностей (протиріч) при взаємодії криміналістичної науки і практики; процесів технологізації та цифровізації кримінального провадження, криміналістики та судово-експертної діяльності та ін.

Як свідчить практика, криміналісти дедалі частіше залучають у свою професійну діяльність 3D-технології. Глобальні навігаційні системи стали невіддільним елементом у розслідуванні кримінальних правопорушень, виявленні та фіксації різноманітних видів та механізмів злочинної діяльності, вчинених організованими злочинними угрупованнями. Значні обсяги та масиви інформації про підозрюваних й інших осіб проходять через інтелектуальні системи розпізнавання обличчя. На патрулювання для забезпечення громадського порядку виходять роботи-поліцейські. На основі нейронних мереж розробляються нові поліграфи. Нейромережі дають змогу із більшою ймовірністю прогнозувати злочинну поведінку конкретних осіб [3, с. 38].

Водночас, аналізуючи результативність технологізації кримінального провадження, криміналістики та судової експертизи варто зауважити, що вивчення наукового рівня криміналістичного і кримінально-процесуального забезпечення діяльності з досудового розслідування, судового розгляду, судово-експертної роботи щодо використання ними сучасних досягнень науки і техніки свідчать про певне їх відставання від кримінальної практики застосування новітніх засобів, методів і технологій у злочинній діяльності. Насамперед, це виявляється у активному застосуванні злочинними угрупованнями новітніх інформаційних, цифрових та інших технологій для вчинення різноманітних злочинів, як на національному, так і міжнародному рівнях. Вбачається, що на сьогодні простежується тенденція посилення технологізації злочинної діяльності в сучасних умовах цифровізації суспільства та глобальних загроз.

З огляду на викладене, ці та інші обставини суттєво впливають на формування сучасних криміналістичних і спеціальних знань, визначають тенденції розвитку наукових засад криміналістичної теорії, що вивчає процеси технологізації кримінального провадження, криміналістики, судової експертизи та можливості і перспективи використання таких наукових розробок на практиці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблем технологізації криміналістики, судової експертизи і кримінального провадження в сучасних умовах цифрових технологій та воєнних реалій сьогодення здійснили такі науковці, як: А. Барцицька [1], В. Білоус [2], Р. Благута [3], В. Журавель [6], Р. Комісарчук [9, 10], В. Тіщенко [16–20], В. Шевчук [21–25], В. Шепітько [7], Б. Щур [26] та ін.

Водночас, проблематика дослідження поняття, напрямків та ролі процесів технологізації криміналістики, судової експертизи і кримінального провадження в сучасних умовах воєнного стану та цифровізації суспільства на сьогодні залишається недослідженою. Вбачається, що значення цієї проблематики для підвищення ефективності реалізації правоохоронної діяльності для забезпечення безпеки та оборони нашої країни в умовах воєнного стану, оптимізації діяльності органів правопорядку, суду та для судово-експертної діяльності є сьогодні досить актуальними. Усе викладене свідчить про те, що обрана тематика є затребувана практикою і сьогодні, як ніколи, потребує проведення спеціальних комплексних наукових досліджень у цій царині знань.

Метою статті є дослідження та аналіз ролі технологізації криміналістики, судової експертизи і кримінального провадження в сучасних умовах воєнного стану та цифровізації суспільства у слідчій, детективній, прокурорській, судовій і еспектній діяльності, у забезпеченні безпеки та обороноздатності України в сучасних реаліях, розроблення рекомендацій щодо підвищення ефективності та результативності такої роботи, визначення перспективних напрямів досліджень означеної проблематики.

Виклад основного матеріалу. Одним із інноваційних напрямів наукових досліджень у криміналістиці є теоретична розробка та практичне застосування технологічного підходу у досудовому розслідуванні, судовому розгляді та судово-експертній діяльності. З таких умов дослідження можливостей і перспектив процесів технологізації є актуальним передусім в окремих прикладних аспектах криміналістики [25, с. 583]. Разом із тим, на сучасному етапі розвитку науки проблеми технологічного підходу дедалі активніше набувають й методологічного значення [20, с. 26]. У цьому контексті науковий і практичний інтерес викликає впровадження у понятійний апарат криміналістики понять «криміналістична технологія», «технологізація криміналістики».

Досліджуючи проблематику технологізації криміналістики і судової експертизи в сучасних умовах цифровізації суспільства можна викремити низку дискусійних питань, серед яких особливого методологічного значення набуває з'ясування поняття, сутності, напрямків та перспектив технологізації у кримінальному судочинстві.

Передусім слід зауважити, що у фаховій літературі для позначення цього поняття і технологічного підходу у криміналістиці використовуються різноманітні терміни. Нерідко їх іменують «криміналістичні технології» [16], «слідчі технології» [26], «експертні технології» [17], «техніко-криміналістичні технології», «тактико-криміналістичні технології», «методико-криміналістичні технології» [22], «технології тактичної операції» [23], «технологічна парадигма криміналістики» [9] та ін.

Очевидно, що лише перераховані терміни, словосполучення досить переконливо свідчать про спірність та неоднозначність наукових підходів до визначення цих понять і криміналістичних категорій. Відсутність єдиного погляду на їх визначення викликає термінологічну плутанину, яка негативно впливає як на дослідження проблематику технологізації криміналістики і судової експертизи, криміналістичних технологій, що використовуються у криміналістичній техніці, тактиці та методиці розслідування окремих видів кримінальних правопорушень, так і на практику їх застосування.

Водночас, загальним та об'єднуючим для усіх вищеозначених термінів виступає поняття «технологічний підхід у криміналістиці». Для правильного розуміння такого підходу важливим є з'ясування сучасного розуміння «криміналістичної технології», досліджуючи та аналізуючи цю криміналістичну категорію ми з'ясуємо і пояснимо сутність поняття «технологізація криміналістики». З огляду на викладене, вбачається, що мова йде про так звану «тріаду», вершиною якої є: 1) «технологічний підхід у криміналістиці»; 2) «криміналістична технологія»; 3) «технологізація криміналістики». Розглянемо їх.

Технологічний підхід у теорії криміналістики і практиці досудового розслідування та судового розгляду. Формування будь-яких теоретичних побудов у криміналістиці має здійснюватися на певному методологічному підґрунті. Цьому твердженню повною мірою відповідає й формуванню концепції криміналістичних технологій, які визначають та зумовлюють такі важливі тенденції розвитку криміналістики як її технологічність та інноваційність. У зв'язку з цим варто враховувати, що методологічною основою розслідування й судового розгляду є матеріалістична діалектика, її закони і категорії. Відповідно до цілей

і завдань дослідження використовуються сукупність принципів сучасної теорії пізнання, зокрема, системно-діяльнісний, системно-структурний, функціональний, інформаційний, *технологічний* та інші підходи [22, с. 30].

Багатоаспектність криміналістичних технологій, як системних утворень, передбачає необхідність виокремлення різнопланових напрямів дослідження цього явища – від внутрішньої побудови і зв'язків системи «криміналістична технологія» до організації й управління в ній та у процесі технологізації кримінального провадження [2, с. 173–186]. Ось чому стосовно досліджуваного об'єкта, тобто криміналістичних технологій, особливою теоретико-методологічного значення набуває технологічний підхід, під яким розуміється напрям системного дослідження закономірностей щодо реалізації комплексу взаємопов'язаних дій, заходів і процедур технологічного характеру, що виконуються в певній послідовності з метою досягнення необхідного результату у практиці злочинної діяльності та у діяльності із розслідування кримінальних правопорушень [1, с. 13], судового розгляду та судово-експертної діяльності.

Методологічно технологічний підхід орієнтовано на послідовну реалізацію системи відповідних дій, заходів, операцій з урахуванням динамічної структури з одного боку, злочинної діяльності, а з іншого – діяльності із розслідування та судового розгляду, включаючи й технології застосування техніко-криміналістичних засобів, технології слідчих (розшукових) дій, технології тактичних комбінацій, технології тактичних операцій і технології проведення судових експертиз, основним призначенням яких є забезпечення оптимального та ефективного вирішення тактичних, процесуальних, слідчих та експертних завдань. Застосовується такий підхід для побудови типових програм розслідування і судового розгляду, типових тактичних операцій, етапності, планомірності і виступає підґрунтям технологізації формування техніко-, тактико-, методико-криміналістичних засобів, технологій і комплексів, спрямованих на вирішення окремих криміналістичних (тактичних) та інших завдань з урахуванням типових слідчих ситуацій [16; 19; 26].

Вбачається, що *технологічний підхід* – це напрям дослідження закономірностей щодо реалізації комплексів взаємопов'язаних дій і процедур, що застосовуються в певній послідовності, з метою досягнення необхідного результату в практиці злочинної, а також криміналістичної діяльності. Сутність технологічного підходу до процесу кримінального провадження полягає в комплексному й послідовному виконанні інформаційно-пізнавальних та організаційно-управлінських дій, пов'язаних із вирішенням криміналістичних завдань під час досудового розслідування та судового провадження [15, с. 321].

Отже, виникнення технологічного підходу пов'язано з розвитком алгоритмічного й ситуаційного підходів, що є основою технологізації та передумовою програмування розслідування. Поступовий розвиток уявлень про технологічну сутність злочинної діяльності та діяльності з розслідування й судового розгляду зумовив формування технологічного підходу до вивчення цих об'єктів криміналістики.

Як бачимо, сучасне розуміння і використання новітніх (криміналістичних, кримінальних) технологій у контексті протидії злочинності має подвійний характер. З одного боку, сучасні технології використовуються злочинцями для вчинення кримінальних правопорушень. У цьому сенсі новітні технології входять до механізму злочинної діяльності і стають кримінальними технологіями досягнення злочинних цілей (*технології злочинної діяльності*). З іншого боку, технології є інструментом, що дозволяє не тільки успішно протидіяти кримінальним правопорушенням (злочинам), але і запобігти їм. Вони виступають, як *криміналістичні технології*, і пов'язані вони із діяльністю із розслідування та судового розгляду [3, с. 38].

Сучасний розвиток технологічного підходу в криміналістиці зумовлений якісними перетвореннями інформаційно-пізнавальних та організаційно-управлінських процесів діяльності з розслідування та судового розгляду [7], яким властиві технологічні ознаки: системність, комплексність і послідовність [20, с. 26]. Реалізація технологічного підходу відбувається шляхом застосування таких методів: планування, моделювання, програмування й евристичного методу [23, с. 238–241].

Технологічний підхід у криміналістиці, як різновид діяльнісного підходу, відображає динамічні процеси діяльності двох протилежних типів: злочинної діяльності та діяльності із розслідування та судового розгляду, включаючи й технології: а) застосування техніко-криміналістичних засобів, б) слідчих (розшукових) дій, в) тактичних комбінацій, г) тактичних операцій і д) проведення судових експертиз та е) судово-експертної діяльності.

Таким чином, *технологічний підхід у криміналістиці* слід розглядати як різновид діяльнісного підходу, що зумовлено природою діяльності (слідчої, детективної, експертної, судової, а з протилежного боку – злочинної), як динамічного процесу, реалізація якого відбувається у формі цілеспрямованих, послідовних дій і процедур технологічного характеру, що підлягають поетапній і послідовній реалізації в процесі кримінального провадження: застосування техніко-, тактико-, методико-криміналістичних засобів і технологій, вирішення тактичних і стратегічних завдань розслідування, проведення тактичних операцій, окремих слідчих (розшукових) дій і судових експертиз, спрямованих на вирішення криміналістичних завдань.

Поняття та сутність «криміналістичної технології». Поява, розвиток і становлення поняття «криміналістична технологія» у криміналістичній науці зумовлено низкою чинників: науково-технічним прогресом та розвитком сучасних досягнень науки і техніки; цифровізацією практики боротьби зі злочинністю; ускладненням структури злочинної діяльності із використанням цифрових технологій, у тому числі й штучного інтелекту; алгоритмізацією та програмуванням процесу розслідування, судового розгляду загалом, а також щодо вирішення окремих криміналістичних завдань. Родовим поняттям «криміналістична технологія» є власне поняття «технологія».

Термін «технологія» (гр. *techne* «мистецтво, майстерність» + гр. *logos* «слово») означає: 1) сукупність методів оброблення, виготовлення і зміни стану, властивостей, форми сировини, матеріалу або напівфабрикату у процесі виробництва; 2) наукову дисципліну, що вивчає і розробляє технічні особливості виробничих процесів; 3) сукупність наук, відомостей про способи перероблення тієї чи іншої сировини у фабрикат, готовий виріб, а також сукупність процесів такого перероблення [4, с. 1245]. Технологічний процес тлумачиться як «процес обробки або переробки матеріалів і виготовлення виробів за суворо встановленою технологією» [8, с. 19]. Тому поняття «технологія» має подвійне тлумачення і стосується як техніки, так і виробництва, має теоретичний і практичний аспект [5, с. 6].

Відомо, що із часом поняття «технологія», вийшло за межі технічних і виробничих процесів і стало поширюватися на складні процеси, які спостерігаються в життєдіяльності суспільства при вирішенні завдань, що постають перед державними і громадськими установами й організаціями в ході їх функціонування, у тому числі на криміналістичні дослідження. При цьому виникнення, формування і становлення самого поняття «криміналістична технологія» у криміналістиці пов'язано з розвитком науково-технічного прогресу, алгоритмічного та ситуаційного підходів, які стали фундаментом технологізації кримінального провадження та передумовою криміналістичного програмування та алгоритмізації процесу розслідування і судового розгляду [24, с. 818–819].

Сучасне розуміння криміналістичної технології визначаються на двох рівнях: теоретичному і практичному. *На теоретичному рівні* під криміналістичною технологією слід розуміти систему наукових положень щодо основоположних засад практичної реалізації комплексу взаємопов'язаних дій, заходів, послідовних процесів і процедур технологічного характеру, що відображається в системі загальнотеоретичних положень криміналістики, а також загальних положень криміналістичної техніки й судово-експертних досліджень, криміналістичної тактики та криміналістичної методики. *На практичному рівні* криміналістична технологія – це науково обумовлена система дій і процедур, що підлягають поетапній і послідовній реалізації в процесі кримінального провадження: технології застосування техніко-криміналістичних засобів, технології слідчих (розшукових) дій, технології тактичних комбінацій, технології тактичних операцій і технології проведення судових експертиз та ін.

Об'єктами технологічного дослідження в криміналістиці є злочинна діяльність (*технології злочинної діяльності*) й діяльність із розслідування кримінальних правопорушень і судового розгляду (*криміналістичні технології*). Криміналістичні технології діляться за сферою криміналістичної діяльності: експертні технології та слідчі технології. Останні можна класифікувати за характером слідчої діяльності: технологія застосування техніко-, тактико-, методико-криміналістичних засобів, технологія тактичних операцій та окремих слідчих (розшукових) дій, а також технологія розслідування кримінальних правопорушень і технологія судового розгляду [17, с. 64–65].

З огляду на викладене, під *криміналістичними технологіями* слід розуміти науково обґрунтовані системи практичних система дій і процедур технологічного характеру, методів і засобів їх здійснення та спрямованих на оптимізацію досудового розслідування та судового розгляду шляхом поетапного й послідовного вирішення їх стратегічних і тактичних завдань [18, с. 40].

Отже, криміналістична технологія є ефективним засобом вирішення слідчих, тактичних, експертних та інших криміналістичних завдань у кримінальному провадженні.

Поняття та напрями «технологізації криміналістики». Технологізація криміналістики *виступає однією із важливих тенденцій її розвитку* і передбачає врахування технологічного підходу у використанні та розробленні криміналістичних засобів, методів, прийомів, технологій, призначених для виявлення, збирання, дослідження та використання доказів у судочинстві. Для ефективного вирішення завдань розслідування і забезпечення досягнення цілей судочинства важливим є дотримання принципу системності застосування криміналістичних засобів, прийомів, методів та технологій.

Технологізація криміналістики передусім пов'язана із процесами та процедурами застосування техніко-, тактико-, методико-криміналістичних засобів і технологій, спрямованих на вирішення тактичних і стратегічних завдань розслідування і судового розгляду, технологій проведення тактичних операцій, окремих слідчих (розшукових) дій і судових експертиз, спрямованих на вирішення криміналістичних завдань, у процесі здійснення кримінального провадження. Тому доцільно говорити про *процеси та напрями технологізації криміналістики* в сучасних умовах.

Вбачається, що технологічний аспект у системі застосування техніко-криміналістичних, тактичних і методичних положень криміналістики є площиною розуміння закономірностей із реалізації послідовних процесів щодо застосування криміналістичних технологій і засобів, технологій проведення окремих слідчих (розшукових) дій і розслідування кримінальних проваджень і судового розгляду загалом. Основним призначенням криміналістичних тех-

нологій є забезпечення оптимального й ефективного вирішення тактичних, слідчих, експертних та інших криміналістичних завдань у процесі кримінального провадження.

Технологізація криміналістики – це процес застосування криміналістичних технологій у кримінальному провадженні щодо практичної реалізації комплексу взаємопов'язаних дій, заходів, послідовних процесів і процедур технологічного спрямування, що відображається у системі криміналістичних техніко-технологічних знань загальної теорії криміналістики, у поетапній і послідовній реалізації технологій і засобів криміналістичної техніки, криміналістичної тактики, криміналістичної методики, а також судово-експертних досліджень.

Можна виокремити різні *рівні та напрями технологізації* криміналістики, судової експертизи, кримінального провадження, судочинства загалом, а також технологізація криміналістичної дидактики, процесу викладання криміналістики і судової експертології [10, с. 115–118].

Процеси технологізації криміналістики спостерігаються у всіх розділах криміналістики, зокрема, у загальній теорії криміналістики, криміналістичній техніці, криміналістичній тактиці, криміналістичній методиці.

У системі положень *криміналістичної техніки* процеси технологізації полягають у комплексній і послідовній реалізації системи дій, прийомів і правил щодо застосування технологій техніко-криміналістичних засобів. Основним її призначенням є забезпечення раціонального і продуктивного застосування техніко-криміналістичних засобів у процесі проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Криміналістична техніка, будучи підсистемою криміналістики, тісно пов'язана із *криміналістичними технологіями*, під якими розуміються науково обґрунтовані системи практичних дій та процедур, методів і засобів їх здійснення та спрямованих на оптимізацію розслідування шляхом поетапного й послідовного вирішення його стратегічних і тактичних завдань [18, с. 40]. Тому процеси технологізації криміналістичної техніки є одним із напрямків технологізації криміналістики загалом.

У *криміналістичній тактиці* технологія слідчих (розшукових) дій забезпечує послідовне виконання дій з організації та планування окремих процесуальних дій і тактичних операцій, їх підготовки, оптимальний порядок їх проведення. Окремі слідчі (розшукові), а також негласні слідчі (розшукові) дії мають суто технологічний характер: накладання арешту на кореспонденцію, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, з електронних інформаційних систем, моніторинг банківських рахунків, призначення експертизи. Інші слідчі (розшукові) дії мають різний ступінь технологічного й тактичного змісту, що зумовлено специфікою джерел доказової інформації. Технологія слідчих (розшукових) дій, як засіб криміналістичної тактики, передбачає розробку програм ефективного проведення окремих слідчих дій, а також забезпечує їх комплексну реалізацію в поєднанні з оперативно-розшуковими заходами та організаційними діями і процедурами, тобто в ході організації та проведення тактичних операцій.

У *системі криміналістичної методики* технологічний підхід застосовується до побудови типових програм розслідування та їх реалізації в процесі розслідування конкретних злочинів. Принципи ситуаційності, етапності й плановності є основою технологізації процесу розслідування, що на підставі типових слідчих ситуацій включає формування завдань, програм і алгоритмів розслідування, розподілення процесу розслідування на систему взаємопов'язаних дій технологічного характеру і їх планування на початковому, наступному та заключному етапах розслідування, а також під час судового провадження.

В криміналістичній методиці особливого значення набувають слідчі технології як важливі елементи методико-криміналістичних рекомендацій технологічного спрямування. Водночас, варто зауважити, що слідча тех-

нологія реалізується і у криміналістичній техніці, криміналістичній тактиці та криміналістичній методиці. Такий процес реалізації відбувається у трьох основних напрямках: 1) застосування техніко-криміналістичних засобів; 2) проведення окремих слідчих (розшукових) дій і їх комплексів; 3) реалізація окремих методик розслідування.

Слідча технологія тісно пов'язана із експертною технологією. Вони перебувають у безпосередньому взаємозв'язку та утворюють єдиний технологічний процес збирання й дослідження доказів, підготовки, призначення, проведення судової експертизи, оцінювання та використання даних висновку експерта. Експертні технології є похідними від слідчих технологій щодо призначення судової експертизи, відібрання зразків для порівняльного дослідження і проведення інших слідчих (розшукових) дій, що спрямовані на отримання матеріалів для експертного дослідження.

У загальній теорії криміналістики криміналістичні технології мають зайняти своє місце, зокрема, як окреме криміналістичне вчення. Мова може йти про теорію криміналістичних технологій.

Так, наприклад, у фаховій літературі висловлена ідея викладення положень щодо криміналістичної технології, як узагальненого розділу наукових знань криміналістики. Разом з тим, вбачається правильним досліджувати технологічний аспект у системі загальнотеоретичних, техніко-криміналістичних, тактичних і методичних положень криміналістики як площину розуміння закономірностей щодо реалізації послідовних і взаємопов'язаних процесів щодо застосування техніко-криміналістичних засобів, проведення окремих слідчих дій і розслідування злочинів загалом. Тому криміналістична технологія не може виступати, як самостійний елемент системи криміналістики, проте її доцільно виділити в окреме криміналістичне вчення [17, с. 64–65]. На наш погляд, в реаліях сьогодення у загальній теорії криміналістики необхідно виокремити окрему криміналістичну теорію – *криміналістичне техногосознавство* або *криміналістичне технознавство* [14, с. 20]. У контексті цього можна говорити також про створення наукових передумов формування системи криміналістичних техніко-технологічних знань [13; 14], які є різновидом криміналістичних знань і потребують подальших наукових досліджень.

Таким чином, в реаліях сьогодення постає потреба у розробленні єдиної концепції розвитку технологізації криміналістики, яка передбачатиме систему криміналістичних техніко-технологічних знань, навчальний курс, підвищення кваліфікації співробітників органів правопорядку та суду у сфері новітніх криміналістичних технологій, формування у них психологічної готовності не просто до ознайомлення із новими технологіями, але також до активного та ефективного застосування їх на практиці. Пропоновані розробки

повинні бути зведені в єдину теорію, яку можна іменувати *теорія криміналістичних технологій* або *«криміналістичне техногосознавство»*.

Висновки. З огляду на викладене подальші наукові дослідження проблематики технологізації криміналістики передбачають необхідність проведення сучасних криміналістичних розробок у таких напрямках: 1) розроблення та удосконалення теоретико-методологічних засад теорії криміналістичних технологій – її концептуальних основ, загальних положень (поняття криміналістичних технологій, принципи їх формування, зміст та функції теорії криміналістичних технологій, система, завдання, структура складових елементів, об'єкти, історія, джерела, її зв'язок з іншими розділами криміналістики, сфера реалізації, криміналістичні рекомендації щодо застосування коиміналістичних технологій у кримінальному провадженні та ін.); 2) наукові розробки окремих напрямків застосування криміналістичних технологій у кримінальному провадженні та у системі всіх розділів криміналістики, зокрема, у загальній теорії криміналістики, криміналістичній техніці, криміналістичній тактиці, криміналістичній методиці; 3) подальші дослідження окремих наукових теорій (теорія криміналістичних технологій, криміналістична ситуація тактичних операцій, вчення про криміналістичну ситуацію (криміналістична ситуація), вчення про криміналістичну класифікацію кримінальних правопорушень, теорія криміналістичної алгоритмізації та програмування тощо); 4) формування та удосконалення форм і напрямів використання криміналістичних технологій, розширення меж їх застосування, адже у сучасних реаліях актуальним є комплексний підхід у дослідженні проблем застосування технологій та засобів криміналістичної техніки, тактики, методики у різних видах судочинства (кримінального, адміністративного, цивільного, господарського) та окремих напрямках людської діяльності, як злочинної, так і діяльності органів правопорядку та суду у сфері протидії злочинності; 5) сучасний арсенал та інструментарій криміналістичних технологій, засобів, методів і прийомів має відповідати європейським стандартам, оскільки такий арсенал має бути ефективним, надійним, етичним, валідним і адаптованим до сучасних вимог практики та має враховувати міжнародний досвід; 6) подальші розроблення та пропонування новітніх криміналістичних технологій, їх ефективне застосування у кримінальному провадженні, охоплюючи технології застосування засобів криміналістичної техніки, криміналістичної тактики, криміналістичної методики тощо. Означена проблематика спрямована на удосконалення і подальший розвиток теоретико-методологічних засад теорії криміналістичних технологій та належить до найбільш важливих напрямів криміналістичної доктрини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барцицька А. А. Криміналістичні технології: сутність та місце в системі криміналістичної науки: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2011. С. 13.
2. Білоус В. В. Технологізація кримінального провадження: стан і перспективи. *Питання боротьби зі злочинністю* : зб. наук. пр. Харків. : Право, 2013. Вип. 26. С. 173–187.
3. Благута Р. І., Мовчан А. В. Новітні технології у розслідуванні злочинів: сучасний стан і проблеми використання: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2020. С. 38.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. С. 1245.
5. Живко З. Б. Системи технологій : навч. посіб. / З. Б. Живко, Р. З. Берлінг, М. Є. Стадник, М. О. Живко. К. : Алерта, 2009. С. 6.
6. Журавель В. А. Загальна теорія криміналістики: генеза та сучасний стан: монографія. Харків: Право, 2021. С. 7.
7. Інноваційні методи та цифрові технології в криміналістиці й судовій експертизі : монографія / [В. Ю. Шепітько, Г. К. Авдеева, В. М. Шевчук та ін.] ; за заг. ред. В. Ю. Шепітька ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса Нац. акад. прав. наук України. Харків: Право, 2024. С. 31–46.
8. Ковальова І. М. Аналіз технологічних систем : курс лекцій. Вінниця: Вінниц. Нац. аграр. ун-т, 2010. С. 19.
9. Комісарчук Р. В. Технологічна парадигма криміналістики. *Порівняльно-аналітичне право*, № 2 (18), 2018. С. 335–337.
10. Комісарчук Р. В. Криміналістична технологія в системі юридичної освіти. *Jumalu juridic national: teorie si practica*, № 3 (31), 2018. С. 115–118.
11. Основи філософії техніки: навчальний посібник. Вінниця; ВНАУ 2014. 105 с.
12. Правнича наука та законодавство України: європейський вектор розвитку в умовах воєнного стану : монографія; Нац. акад. прав. наук України. Харків : Право, 2023. С. 491–496.
13. Ратніков В. С. Епістемологічні особливості технологічного знання. *Філософська думка*. 2006. № 6. С. 22–42.

14. Мовчан С. П., Чаплигін О. К. Основи філософії техніки та технології: Навчальний посібник. Харків: Видавництво «Форт», 2013. 289 с.
15. Тіщенко В. В. Технологічний підхід як новаційний напрямок у розвитку криміналістичної науки. *Науковий вісник Львівської комерційної академії. Серія юридична* : зб. наук. пр. 2015. Вип. 2. С. 316–325.
16. Тіщенко В. В. Криміналістичні технології в теорії та практиці розслідування. *Акт. пробл. держави і права* : зб. наук. праць. Одеса : Юрид. літ., 2008. Вип. 44. С. 22–24.
17. Тіщенко В. В. Поняття і значення криміналістичних технологій. *Криміналістика*: підручник / за ред. В. В. Тіщенка. Одеса: Вид. дім «Гельветика», 2019. С. 64–65.
18. Тіщенко В. В., Барцицька А. А. Теоретичні засади формування технологічного підходу в криміналістиці : монографія. Одеса : Фенікс, 2012. С. 40.
19. Тіщенко В. В., Барцицька А. А. Криміналістична технологія як складовий елемент понятійно-категоріального апарату криміналістичної науки: постановка проблеми. *Криміналістика у протидії злочинності*: матеріали наук.-практ. конф., 16 жовт. 2009 р. К. : Хай-Тек-Прес, 2009. С. 73–76.
20. Тіщенко В. В., Подобний О. О. Криміналістика : навчально-методичний посібник. Одеса : Видавництво «Юридика», 2022. С. 26.
21. Шевчук В. М. Діджиталізація, цифровізація та технологізація криміналістики: проблеми сьогодення та перспективи майбутнього. *Діджиталізація судово-експертної науки в умовах воєнного стану*: матеріали міжн. науко-практ. конф. (8 листопада 2024 р., м. Харків). Харків: Право, 2024. С. 324–327.
22. Шевчук В. М. Тактичні операції у криміналістиці: теоретичні засади формування та практика реалізації: монографія. Харків: Вид. агенція «Апостіль», 2013. С. 30–32.
23. Шевчук В. М. Технологія тактичної операції як різновид криміналістичних технологій. *Вісник Національної академії правових наук України* : зб. наук. пр. Харків, 2013. № 4. С. 235–242.
24. Шевчук В. М. Технологія тактичних операцій. *Велика українська юридична енциклопедія* : у 20 т. Харків : Право, 2016. Т. 20 : Криміналістика, судова експертиза, юридична психологія: Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави та права ім. В.М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2018. С. 818–819.
25. Shevchuk V. Criminalistic means, methods and technologies of combating crimes in the field of national security in the context of european integration. *Legal support of European integration: general legal and sectoral aspect* : Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2024. Pp. 582-604. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-424-5-28>
26. Щур Б. В. Слідчі технології у криміналістичній методиці. *Митна справа* : наук.-аналіт. журн. 2011. № 1 (73). Ч. 2. С. 157–165.